

הַלְבוֹת שַׁבַּת סִימָן שֶׁלֹא

אם לא יבנס אז, ויפול מקום (ד) לכתחלה יש לזהר שלא יבוא לידי כף (ועי' בסור אבד-העור סימן סד).
 (כ) ולא חולצין (כא) ולא מְבַמֵּין. (כב) וְאֵין כּוֹסִין. (כג) וְלֹא מְקַדִּישִׁין (כד) וְלֹא מְעִרְכִין (ה) (כה) וְלֹא
 מְהַרְמִין וְלֹא מְפָרְשִׁין (כו) תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֻׂרוֹת. (כז) וְאֵין פּוֹדִין הֶבֶן. (כח) וְאֵין מְגַרְשִׁין.
 וְלֹא-אִם-פֶּן הוּא גֵט שְׂכִיב־מֵרַע (כט) (דמקף לה צלמא). (ל) יִכְלֹם אִם נַעֲשֶׂה. (לא) שׁוֹגְגִין אוֹ
 מוֹדִדִין אוֹ מַטְעִין, מִה שַׁעֲשׂוּ עֲשׂוּי: ה' לְהַפְנוֹס אֶת (לב) הָאֱלֹמֶנָה לֹא יָבֹא עָלֶיהָ בִּיאָה רִאשׁוֹנָה

פֶּאָר הֵיטב

וענין בא"צ פון סדר התלפוז ס"ק טז: (7) לבתקולה. וסוב שלא בשל"ה: (8) ולא מחרימין. נתינו חרמי בדה"ב, וחרמי צבור נדב שנוגע אל הכלל היו מחרימין בשבת, ט"ז, צ"ש, רע' סימן שו ס"יב:

מִלְשָׁנָה בְּרוּרָה

חלקים משה (שהשעה נחלקת להתר"ף חלקים כידוע). שהוא החשבון של כל חדש אם יתחלק השנה לייב חלקים בשנה, אפילו הכי לא ידעוהו ביום ששי, לפי שהחדש שבחוד הוא שלשים יום שלמים, ולכן צריך שגאון ליום שלשים ואחד בשעת הפרק⁽³²⁾, וכיון שיום שלשים ואחד הוא בשבת ידעה עד אחר שבת: (כח) ואין מברשין. אפילו בגט שנקמב לדם שבת, שפא נבוא לכתיבה: (כט) דחקיה ליה בלמא. הנה, שרופה לגרש אשתו כדי שלא תזקק ליבוס, התייר לו לגרש בשבת, כדי שלא תסור דעתו עליו אם לא יעשו רצונו. (כט) ומרי באפן דלית בה פסול משום מקדש, בגון שקשונכתב בגט מערב-שבת לא נכתב בו זמן היום אלא כתוב בו שבוש זו סתם, דקשר בכי האי גוונא, כמו שכתוב באבן-העזר סימן קכז: (ל) ובלם וכו'. אבל המבאר בסעף זה קאי, חוץ מהפגשת תרומות ומעשרות דבארנו לעיל דאם הפרשן במידו אסור בו ביום: (לא) שזגגין וכו'. שזגג הוא, בגין ששבת שהיום שבת או שחשב שדבר זה מותר לעשות: ה (לב) האלמנה וכו' ראשונה. הטעם, דבאלמנה וכן בגרושה, פינן שהיא בעילה עבר מקנה לירשתה ולמעשה יתה היא הביאה ולא תפסה⁽³³⁾, וממצא מקנה קנה בשבת. וענן באבן-העזר סימן סד סעיף ה דבאר שם המחבר, דאף באלמנה לא בעינן ביאה ממש, וסגי אם היתה יחוד הראוי לביאה לקנותה על-ידיה קנה גמור למחר כמשאה לכל דבר, וכן הסכימו הרבה פוסקים. ולפי זה אם קנס אותה בערב-שבת וניהתה שהורה, והכניסה אחר התפה לחדר מבעוד יום ונהיחד עמה ולא היו שם בגי'אדם, קנה אותה קנה גמור ומתר אחר-כך לבוא עליה בשבת, אבל אם לא היתה שהורה מבעוד יום, או שלא נהיחד עמה בחדר מיד מבעוד יום, אסור לבוא עליה בשבת. ולכן יש להזהר מאד כשעושין תפת אלמנה בערב-שבת, שיעשו את התפה מבעוד יום גדול כדי שיהיה ראוי ליחד עמה אחר התפה. ודע, דהרבה אחרונים כתבו דאפילו בברולה יש להזהר לכתחלה שיתיחדו אחר התפה בערב-שבת מבעוד יום, דיש אומרים דתפה שקנו בה שמעמידין אותן תחת המלונסאות לא מקרי עדן תפה והיא פקדושת בעלמא. ואם יפן כשבא עליה בלילה ביאה הראשונה הוא קינה קנין בשבת. (ל) ואף דבכתולה סגי אפילו ביחוד בעלמא מבעוד יום ולא בעינן דוקא יחוד הראוי לביאה, ולכן אפילו אם היתה נדה, או שבגיי'אדם נכנסין ויוצאין שם בא"תו חדר ולא הני יחוד הראוי לביאה, אף-על-פי-כן הני תפה גמורה וקינה בכתולה קנן גמור למחר כמשאה בכל הדברים, וצריך ליחד להחמין אותו החדר וטרי בהכניסה לביתו. וצ"ל-כן אם קנס את התפתה בערב-שבת והכניס אותה לחדר מבעוד יום, אף שהיא עדן לא טבלה ובגיי'אדם נכנסין ויוצאין באותו חדר ודבלאו הכי

שער הציון

(יז) עין באבדן הענין סימן סד' (יז) מגן־אברהם: (יט) דאפילו אם יקרה אותה בקצף ויניח אתה מבעוד יום, לבלי צלמא לא מצו: זה במקמה להיות באשמו, דעקר נזיט: חזקמה היא בביאה (אחרתים): (יט) רש"י: (כ) בית־יוסף: (כא) רש"י: (כב) שלטי־הגבורים פרק משילין: (כג) רמב"ם: (כד) תוספדת־שבח ורש"י ושכן כתוב בפרומב"ם, ודלא קמין אברהם הקדוש זה למבשל. ומכל מקום לעקר הדין אינו יוצע טעמו של הרמב"ם אפאי מקל במזיד לו במוצאי־שבת, הא פנין דפסק מבבשל פרכי יהודה, לא מצניו במקרא שחלק רבי יהודה קמדי בין דאדונתא לדוננו, וכבר פתבנו בזה בבארי הלכה בריש סימן שית, עין שם. ומכל מקום לענין דינא בודאי אין להחמיר בזה. ובלאו הכי פסק הגר"א אפילו במלאכה דאדונתא פרכי מאיר. ובדוננו בודאי יש לשקל בזה: (כה) כהנא"ר ורש"י שהובאתי בקריקם לעיל בריש סימן שית, עין שם: (כו) והינו אין לענין: אע"פ שהיה שם דאבדן, וכפלי בעצמיה קצתן הקודם (הנא"ר) סימן חמד סק"ב: (כז) מגן־אברהם ב"שם הרומת־הנשן: (כח) מגן־אברהם: והשבת חכם ע"ז ותוספדת־שבת ורש"י דלא קב"י ורש"י: (כט) אחרונים: (ל) מנא"ש מליש בספרו שלו. ועין בפרטות־השואבה אברהם הענין סימן סד מה שכתב בשם המהרש"א אפילו לענין אלתנה, ובלשון לענין בחילה דבדנא אין להחמיר בדרכה. ועין עוד בבארי הגר"א באבן־הצור סימניו זה וביטלן סד מה שכתב לענין חפה,

ט רבי'ש בתשובה
רבתבי מהר"ר ישראל
ההר"ן שם י גטין ע"ד
כ ירושלמי וכתבדוד
הר"ף ורא"ש בפרק ה
דמ"צ ל הר"ן שם
בשם הירושלמי

הלכות שבת סימן שלט

ביאורים ומוספים

החזן עשיר, כיון שיש בזה משום צורך מצוה שיתפלל לפני העמוד.

[משנ"ב ס"ק כה]

שהוא פקטת דבר שאינו מתקן⁽²⁷⁾. ואם עבר והפריש, פקטת לא יאכל⁽²⁸⁾.
(27) וטעם נוסף לדבר כתב בשו"ת אבני נזר (א"ח סי' תיח אות טו), שכיון שמפריש את חלק הגבוה מחלק ההדיוט, יש בכך משום 'בורר'. ובשו"ת שבת הלוי (ח"ד סי' לח) כתב שלעשר בשבת, אין זה שייך לדין מכה בפטיש באוכלין [ראה בביה"ל לעיל (סי' שיח ס"ד ר"ה והדחתן)]. כיון שאינו מכין את המאכל לאכילה, אלא רק מוסיר ממנו את האיסור.

(28) דין זה כתב בביה"ל לקמן (סי' תקכו סכ"ג ד"ה אם עבר) שתלוי במחלוקת הראשונים, שלדעת הרשב"א אסור לאכול את הפירות שעושה אפילו בשאין לו פירות אחרים לאכלם בשבת, ובדעת הרמב"ם הביא מהלחם משנה שביאר שהאיסור הוא רק אם יש לו פירות אחרים לאכול.

[משנ"ב ס"ק כו]

תרומו ומעשרות⁽²⁹⁾, והוא הדין תל'ה⁽³⁰⁾.

(29) ומי שיש לו פירות בערב שבת ואין לו זמן להפריש מהם תרומות ומעשרות, או שאינו יכול להפריש חלה מן העיסה, דעת החזו"א (דמאי סי' ט ס"ק ז-יג, ובספר מנוחה נכונה עמ' סד) שיכול להתנות בערב שבת, דהיינו שיאמר את נוסח ההפרשה בלשון עתיד יותר מאחד ממאה שאני עתיד להפריש וכו', ובשבת יאמר את הנוסח הרגיל, וביאר בשו"ת הלכות (סי' כ) שההפרשה תחול בשבת, ובערב שבת אינו עושה אלא תנאי להתיר את ההפרשה בשבת. [ואם נמצא ברשותו נוסח ההפרשה, הורה הגרי"ש אלישיב (דרך אמונה ח"ג פ"ט מהל' מעשר ס"ק פא) שיוכל לומר בערב שבת 'כל מה שאני עתיד להפריש ולחלל בשבת יהא בנוסח הכתוב ברשותי בדת'].

ואם אמר בערב שבת את הנוסח באופן המועיל, דעת הגר"שז אויערבך (שש"כ פי"א הע' עז) שאפשר שדי במה שיאמר בשבת שרוצה שתחול ההפרשה כעת, על פי הנוסח שאמר בערב שבת [ומהחזו"א המובא לעיל נראה שאומר הנוסח המלא].

ומי שנהג להפריש תרומות ומעשרות אף ממוצרים שיש עליהם הכשר מוגף מוסמך, ושכח להפריש או להתנות על ההפרשה בערב שבת, הורה החזו"א (ארוחת רבינו ח"ג עמ' רמט, והלכות שבת בשבת ח"ב פי"ח סל"ז) שכיון שמנהגו אינו אלא חומרא, רשאי הוא להפריש מהם תרומות ומעשרות גם בשבת.

(30) ואשה ששכחה להפריש תרומות ומעשרות מפירות, או ששכחה להפריש חלה מעיסה, וכבר קיבלה שבת בהדלקת הנרות, כתב בשו"ת הר צבי (א"ח ח"א סי' קמב) שכיון שהפרשת תרומה וחלה הן מהמצוות שהאשה משועבדת להן ובדרך כלל אינה מקבלת שבת קודם שתקיימן, נחשב הדבר כקבלת שבת בטעות, ויכולה היא עדיין להפריש תרומה וחלה. מאידך, דעת הגר"שז אויערבך (שש"כ פמ"ג הע' קד ובח"ג שם) שרק הפרשת חלה מוטלת על האשה, אך הפרשת תרומה שיש בה דינים רבים ומסופים, מסתבר שאינה מוטלת אלא על הבעל. והוסיף, שמ"מ אשה שאינה נשואה, מסתבר שאף הפרשת תרומה מוטלת עליה כהפרשת חלה.

ולענין הפרשת חלה ביום טוב, כתב לקמן (סי' תנו ס"ק י') שאם חיוב הפרשת החלה חל ביו"ט, דעת כמה אחרונים שמותר המשך בעמוד הבא

[משנ"ב ס"ק יט]

כי כשה עברה באין על-ידי זה: טלטול מקצה של הנרות⁽³¹⁾, וגם פקח נשים ההולכות לחפה מאחרות זמן הדלקת הנרות על-ידיה⁽³²⁾ וכו', אף דקמא לן דמקצה כל זמן שהוא בקידו מוליכו למקום שיקצה⁽³³⁾.

(20) ואף שלכאורה יש לחוש בכך גם משום חשש גרימת כיבוי הנרות, כתב התוספת שבת (ס"ק ט) שכיון שנהגו בחופה לקחת כמה נרות המדובקים יחד, הרי הם נחשבים כמדורה [שכתב המשנ"ב לעיל (סי' רעז ס"ק י') שבמקום שאין רוח מותר לפתוח את הדלת כנגדן] ולא נזרז בה משום גרם כיבוי, ועוד, שכיון שהקפידו מאד לקחת נרות בזמן החופה, נחשב הדבר כעורך גדול, שאם לא יעשה כן הרי הוא כהפסד מרובה שבו לא גזרו משום גרם כיבוי.

(21) ואם רוצות הנשים להדליק נרות קודם החופה, אך אינן רוצות לקבל שבת שמא תצטרכנה לעשות מלאכה לאחר מכן, כתב לעיל (סי' רסג ס"ק כא) שעליהן להתנות בשעת ההדלקה שאינן מקבלות שבת עד לאחר החופה.

(22) ואע"פ שאסור לטלטל נר אפילו לצורך גופו או מקומו [כמבאר בשו"ע לעיל (סי' רעט ס"ב)], ואם כן אינו יכול להוליכו למקום שירצה [כמבאר לעיל (סי' שח ס"ק יג)], כתב בשו"ת הלכות (סי' שיח לומר שמדובר בנר שכבה, אלא שעדיין ראוי להדליק, שיש המתירים לטלטלו לצורך גופו או מקומו, כמובא לעיל (שם ס"ק לד)].

[משנ"ב ס"ק כ]

שקא יכתב שטר חליצה לחלוצה⁽³⁴⁾ וכו', שלא יתא נראה קאלו דין בשבת⁽³⁵⁾.

(23) ומה שלא אסרו לעשות כן משום מלאכות 'קושר' ו'מתיר' שצריכים לקשור ולהתיר את קשרי הסנדל, ביאר הגרי"ש אלישיב (הערות ביצה לו, ב) שכיון שאין זה קשר אומן, והתרת קשר שלא על מנת לקשרו אינה אסורה אלא בקשר אומן, אין לאסור חליצה מחמת זה. ועוד, שיתכן שמדובר בסנדל שהיה קשור מערב שבת, ובאופן זה ניתן היה לחלוץ בשבת בלא לעבור על איסור 'קושר'.

(24) וטעם נוסף כתב השו"ע (אה"ע סי' קסט יסדר חליצה בקצרה) ס"ק טז) בשם התרומת הדשן (סי' רבא), שכיון שהוא מבשר את המצוה, נראה הוא כמתקן ובונה, והדרכי משה (שם אות ד') כתב, שיש בזה משום הכנה משבת לחול.

[משנ"ב ס"ק כג]

הרי מוציא באמירה זו תפסן פרשתו לרשות גב"ה דמי למקח וממקח⁽³⁶⁾, מה שאין כן לפסק צדקה לצדדים⁽³⁷⁾.

(25) ולענין הפקר בשבת, שנהלקו בו ראשונים ואחרונים, דעת הגרי"ש אלישיב (ספר זכרון דרור יקרא עמ' שמה) שלצורך שבת, כגון כדי להשתמש בכלי שאינו טובל, יש לסמוך על המתירים. ובדעת האוסרים, כתב הגר"שז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' פא) שאין זה ברור שלעתם נחשב הפקר כהקנאה ובשנפקיר דבר הרי הוא כמקנה אותו לציבור, ולכן יש לאסור משום מקח וממכר, אלא עיקר טעמם הוא שגם סילוק רשותו מהחפץ אסור בשבת. וראה מה שכתבנו עוד לעיל (סי' רמו ס"ק יד).

ולענין זכיה מהפקר, כתב הפמ"ג (סי' שעא א"א ס"ק ז) שכיון שאין כאן קונה ומקנה, לא נחשב הדבר כמקח וממכר, והביאו בהגהות רעק"א (על המג"א ס"ק ו), וסיים שעדיין צ"ע לדינא. ודעת הגר"שז אויערבך (שש"כ פכ"ט הע' פג) שעל כל פנים אסור לקנות מהפקר באופן שמעשה הקנין ניכר לכל, כגון על ידי הגבהה וכדו'.

(26) ולנדר ליתן מעות לחזן, כתב השו"ע לעיל (סי' שז ס"ד) שנהגו להקל בכך, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק לג) שמותר לעשות כן אף אם

הלכות שבת סימן שלט

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לב]

וְלִיכָא אֲסוּר מְשוּם שְׁקוּנָה קָנֵן בְּשַׁבָּת, שֶׁבְּכָר קָנָה אוֹתָהּ מִבְּעוּד יוֹם⁽³⁴⁾ וְכו', בְּשַׁעוֹשֵׁין הַחֲפָה בְּעֶרְב־שַׁבָּת שֶׁצִּעְשׂוּ הַחֲפָה מִבְּעוּד יוֹם גְּדוּלָּה⁽³⁵⁾.

וחופה הנערכת בעשרה בטבת שחל בערב שבת, כתב הרמ"א לקמן (סי' תקנ"ג) שהמנהג הוא לערוך את החופה לאחר תפילת מנחה.

וחופה הנעשית ביום ששי שהוא ערב י"ז בתמוז, כתב האשל אברהם (בוטשאטש מהדו"ק סי' תקנ"א ס"ב) שאף שבכל ערב שבת יש להקדים את החופה, במקרה זה יש להקדימה ביותר, שיש לחוש שמא יגיע זמן בין השמשות, ויתחילו ימי יבין המצרים.

[משנ"ב ס"ק לד]

אָסוּר לְהַפְצִילָן⁽³⁶⁾.

36) ואם אינו מתכוין להשתמש במים אלו מיד, כתב הערוך השלחן (סי' שיש בכך אף משום איסור 'בורר', מאידך, הקצות השלחן (סי' קמו בדה"ש ס"ק לה) כתב שבסילוק הקיסמין לצדדים כשאין הקיסמין מעורבים במים אלא צפים מלמעלה אין משום איסור 'בורר', ואם הקיסמין נמצאים על פני כל המים, הפמ"ג (א"א ס"ק יד) מסתפק בכך, והקצות השלחן (שם) צידד להתיר.

34) ולקדש אשה בערב שבת או בערב יום טוב על מנת שיחולו הקידושין בשבת או ביו"ט, כתב בשו"ת עמק יהושע (סי' ט) שמוותר לעשות כן, כיון שחלים הקידושין מאליהם, וכן כתב בשו"ת מחנה חיים (אורח ח"ג סי' כב).

35) ולענין חופה בערב יום טוב, כתב לקמן (סי' תקמו ס"ק ט) שאף על פי שלכתחילה ראוי לעשותה בשחרית כדי שיוכל הבעל לשמוח עם אשתו יום אחד קודם הרגל, וגם שיוכל לעשות את הסעודה הראשונה ביום חול, מ"מ בשעת הדחק מותר לעשותה אפילו סמוך לחשיכה, ובשם המגיא כתב, שבמדינותינו נהגו שלא לישא אשה בערב יו"ט כלל, ואם יש צורך בדבר אין להחמיר.

המשך מעמוד קודם

31) וממנה שכתב שיש בזה חיסרון מחמת הברכה, כתב בשו"ת הלכות (סי' שו ס"ב) שמשמע שאין איסור לעשות כן מצד הקנין, כיון שמותר לעשות קנין בערב שבת על מנת שיחול בשבת, וכן כתב החזו"א (דמאי סי' ט ס"ק יב) שחלות הקנין בשבת אינה בכלל איסור זה, וראה מה שכתבנו לעיל סי' רנב ס"ק א.

32) ותינוק שזמן פדיונו הוא במצאי שבת בשעה מאוחרת, ורוצים הוריו להקדים את הפדיון בכמה שעות כדי שיהיה הדבר 'ברוב עב', כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' רלט) שאין לעשות כן אלא לאחר שיעברו משעת הלידה כ"ט ימים י"ב שעות ותשציג חלקים, ומ"מ אין צורך להמתין עד שיעברו משעת הלידה ל' יום תמימים מעת לעת.

[משנ"ב ס"ק לב]

עָרָה הַקָּנֵן לִינְשָׁתָהּ וּלְמַעֲשֶׂה בָּנֶיהָ הִיא הַבִּיָּאָה וְלֹא הַחֲפָה⁽³³⁾.

33) וחזו"א כתב (אהע"ז סי' סג ס"ק יח), שבעיקר חדין אין חילוק בין אלמנה לבתולה, אלא שבנישואי בתולה נהגו לעטר את החופה וניכר הדבר שמכניסה לחופה לשם נישואין, ולכן נחשבת החופה כקנין, מה שאין כן בנישואי אלמנה שלא נהגו לעטר את החופה לא ניכר שמכניסה לחופה לשם נישואין, ולפיכך אין החופה נחשבת כקנין, ולכן נהגו לעשות את הנישואין על ידי ביאה או יחוד. אבל אם עושה לאלמנה חופה גמורה, ודאי שקונה אותה קנין גמור כבתולה, וכן דעת הגר"א [הובא בשעה"צ (ס"ק ל)].

[משנ"ב ס"ק כז]

וּבְשַׁבָּת נִמְי לֹא יוּכַל לְהַרְךָ בֵּינוֹן שְׁאֵזוּ אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם⁽³¹⁾ וְכו', לְפִי שֶׁהַחֲדָשׁ שֶׁבַחְתָּהּ הִיא שְׁלִשִּׁים יוֹם שְׁלָמִים, וְלָכֵן צָרִיךְ שֶׁצִּעֲשֶׂה לְיוֹם שְׁלִשִּׁים וְאַחֲרָיָהּ הַפְּדִיָּה⁽³²⁾.

